

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. II. Orbis terrarum alia partitio. ubi de veteri Celticâ; cujus partes Illyricum, Germania, Gallia, Hispania, & insulæ Britannicæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

hoc item pacto Tanais Europæ Asiæque erit ex parte limes. hac denique ratione omnis Russia major, quam alio nomine vocant Moscoviam, in unâ continetur Europâ: cujus majorem partem hæcenus per dictam lineam, à Tanais fonte ad finem Album ductam, in Asiâ, ex erroneâ Ptolemæi opinione, statuerunt nostri sæculi geographi.

CAPUT II.

Orbis terrarum alia partitio: ubi de veteri CELTICA; cujus partes Illyricum, Germania, Gallia, Hispania & insule Britannicæ.

ATque verus inter Europam Asiâque terminus sic sese habet. Ceterum præter¹⁰ supradictas orbis terrarum partitiones, alia quædam vetustissimis primisq; Græcorum scriptoribus fuit divisio: quâ, præter suam Græciam atque Italiam, omne reliquum in duo nomina, duasque partes distinxerunt. quidquid versùs septentriones, ultra Emaum, Emodumque monteis, mare Caspium, Caucasiam juga, Pontum, Euxinum, Istrum amnem, & Alpeis, mareque internum situm est, uno nomine Scythiam adpellavêre: reliquam partem, huic ab meridie adversam, Æthiopiam. Cujus rei, ut multa sunt in veterum poëtarum monumentis documenta, atque indicia; ita luculentissimum adfert testimonium Strabo, in lib. 1, his verbis: φημι δὲ, καὶ τὴν τῶν ἀρκτικῶν Ἑλλήνων δόξαν, ὡς περὶ τὰ πρὸς βορρᾶν μέρη τὰ γινώσκοντα ἐν ὀνόματι Σκυθίας ἐκάλεσαν, ἢ Νομάδας, ὡς Ὅμηρος ὕπερον ἢ καὶ τὰ πρὸς ἑσπέρην γινώσκοντων, Κελτοὶ καὶ Ἰβηρῆες, καὶ συμμικτῶς Κελτοῖβηρῆες, καὶ Κελτοσκυθίας πρὸς ἡγερονέοντο, ὅφ' ἐν ὀνόματι καθέκαστε ἐθνῶν παρῳομένων, διὰ τὴν ἀγροικίαν ἄτω τὰ μεσημεριανὰ πάντα διβιοπίαν καλεῖσθαι, τὰ πρὸς ἀρκτικῶν. id est: De priscorum Græcorum sententiâ hoc dico: quod, sicut note versùs aquilonem gentes uno nomine Scythæ vel Nomades, ut Homero, adpellata fuerunt; postea verò, cognitæ etiam occiduis regionibus, Celta, atque Iberi, aut mixtis vocabulis Celtiberi, & Celsoscythæ dici cœperunt, sub uno nomine singulis diversisq; gentibus ob ignorantiam comprehensis: ita, que versùs meridiem ad oceanum sita sunt, omnia Æthiopia adpellatione fuisse notata. Et lib. xi: Ἄπαντες μὲν δὲ τὴν πρὸς βορρᾶν κοινῶς οἱ παλαιοὶ τῶν Ἑλλήνων συγγραφεῖς, Σκυθίας καὶ Κελτοσκυθίας ἐκάλεσαν. οἱ δ' ἔπειτα πρὸς ἑσπέρην, τοὺς μὲν ὑπὲρ τῆς Εὐξείνου, καὶ Ἰσθμοῦ, καὶ Ἀδριατικῆς θάλασσης, Ἰπέρβορέας ἐλεγον, καὶ Σαυρομάτας, καὶ Ἀρμασπῶν τὰς δὲ ἐπέκεινται Κασπίας θάλασσης, τὰς μὲν Σάκας, τὰς δὲ Μασαγέτας ἐκάλεσαν. h. e. Veteres Græcorum scriptores universas gentes septentrionales Scytharum & Celsoscytharum²⁰ adpellatione adfecerunt. qui verò ante hos adhuc eas dividerunt, supra Euxinum, Istrum, & Adriaticum mare colentes, Hyperboreos dixere, & Sarmatas, & Arimaspos: trans verò mare Caspium Saccas, & Massagetas. Antiquissimi scilicet Græcorum scriptores omnem septentrionem in Europâ, à Caspio mari, quod terminum statuebant inter Europam & Asiâ, ultra Euxinum pontum, Istrum flumen, mare Adriaticum, Alpium juga, mare internum, quâ id Galliam Hispaniamque alluit, in tria dividerunt gentium genera, ac nomina, ARIMASPORUM, SARMATARUM, & HYPERBOREORUM. horum Arimaspos ad fauceis Caspii posuere maris: his proximos versùs occasum Sarmatas: post hos, ad oceanum usque Atlanticum, & fretum Gaditanum, Hyperboreos; sub quorum nomine comprehendebantur Illyrii, Germani, Galli, & Hispani, populique præterea in Britannicis insulis: quæ gentes universæ postmodum, ut mox ostendam, uno vocabulo CELTÆ fuisse dictæ.³⁰ De Hyperboreorum supra Alpeis situ, jam antè pluribus auctorum testimoniis, superiori capite, monstratum est. quibus adde ea, quæ apud Apollonii scholiasten leguntur hujusmodi: Μνασίαι δὲ Φησι, τῶν πρὸς Ἰπέρβορέας Δελφῶν λέγουσιν. Somnium scilicet, ac deliramentum merum Mnaseæ; nisi ita legas: Μνασίαι δὲ Φησι, τὰς Ἰπέρβορέας τῶν Κελτῶν λέγουσιν. id est; Mnaseas ait Hyperboreos nunc Celtas dici. Apud Plutarchum in Camillo, de urbe Româ à Gallis captâ, leguntur ista: τῶν μὲν τῶν πάντων αὐτῶν, καὶ τῶν ἀλώσεως ἔοικεν ἀμυδρὰ πρὸς εὐθὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα Φήμη διελθεῖν. Ἡρακλείδης δὲ Ποντικός, οὐ πολὺ τῶν χρόνων ἐκείνων ἀπολέσθαι πάλιν, ἐν τῷ περὶ ψυχῆς συγγράμματι Φησὶν, ἀπὸ τῆς ἑσπέρης λόγον κατασχέειν, ὅτι κρατὶς, ἐξ Ἰπέρβορέων ἐλθὼν ἔφαθεν, ἤρην καὶ πόλιν Ἑλλήνων βασιλεῦσιν, ἐκείνῃ περὶ κατὰ κλημένῳ περὶ τῶν μεγάλων θάλασσων. ἐκ αὐτῶν οὐδ' ἴσμεν, μὴ οὐδ' ἴσμεν, καὶ τῶν μεγάλων θάλασσων. Id est: Hæc tamen captae urbis calamitas obscuro rumore protinus in Græciam perlata est. Ponticus enim Heraclides, ad finis his temporibus, in libro de animâ, annuntiatum ex occidente tradit, exercitum alienigenarum, ex Hyperboreis progressum, Græciam urbem cepisse Romam, illo tractu prope magnum mare sitam. Equidem non mirer, portentosum hominem atque vanum Heraclidem, veritati captæ urbis, jactantia causâ, adscripsisse Hyperboreos, & magnum mare. Hyperboreorum nomen haud falsò, nec portentosè adfinxisse Heraclidem⁴⁰

dem Gallis Romam occupantibus, ex iis, quæ modò ex Strabone, & Mnafeâ, & superiori capite ex aliis compluribus auctoribus attulimus, satis perspicuum est. Magnum quoque mare cum non intellexisse oceanum, ut Plutarchus; sed mare internum, Italiam plurimâ parte perfundens, quod, Ponti respectu, rectè dicebatur magnum; omninò ego credo. Ipse, circa eorundem Gallorum migrationem, quàm fœdè cæcutierit Plutarchus, superiori capite, ex eodem ejus libro, ostensum est. Ceterùm post antiquissimos illos, alii Græcorum scriptores, quos *παλαιὸς* heic vocat Strabo, omnes septemtrionales gentes tam in Europâ, quàm in Asiâ, uno nomine SCYTHAS adpellaverunt: & post hos etiam alii, Scytharum quosdam CELTOSCYTHAS; nempe Europæos omnes, ut mox ostendam.

10 De Scytharum vocabulo in ipsâ SCYTHIA, quæ inter ultimum Europæ finem, Obium amnem, & Eoum mare, in Asiâ comprehendebatur, dubitatio nulla esse potest; quando perpetuò nomen id multis sæculis post etiam duravit.

De GERMANIS quoque nostris testimonium modò cognovimus ex Strabone: qui quosdam septemtrionalium *Celto-scythas* ait adpellatos. sub quo vocabulo haud dubiè Germani, ac Galli Hispanique, & Britanni intelligebantur. hi quidpe propriè postea CELTÆ conjunctim uno vocabulo Græcis fuere dicti. Plutarchus verò, in Mario, Cimbros, Germanicam gentem. Celto-scythas antiquis scriptoribus dictos adfirmat Præterea Plinius, lib. IV, cap. XII, manifestissimum de Germanis simul atque SARMATIS perhibet testimonium. *Scytharum*, inquit, *nomen usquequaque transit in Sarmatas atque Germanos. nec aliis prisca illa duravit adpellatio, quam qui extremi gentium harum, ignoti propè ceteris mortalibus, degunt.* Priscam hanc intelligit adpellationem Scytharum in Europâ, de quâ heic agit, omnino suâ ætate interiisse: pro quâ proximas Asiæ regiones vera genuinaque SARMATIÆ atq;

20 GERMANIÆ vocabula fortitas esse. Scytharum verò nomen ultra Obium amnem, in Asiâ atque oriente tantùm apud remotissimos homines, &, ob longinquitatem locorum, Europæis penè incognitos, constitisse. *Baltiam* Timæus atque Xenophon Lampfacenus, eandemque *Bastiam* Pytheas, referunt apud Plinium insulam Scythiæ, sive contra Scythiæ litora; ut fusiùs suo loco explicabitur: quam *Scandinaviam* nominat ipse Plinius, Germaniæ adversam; & sine nomine Tacitus Germaniæ insulam. est autem hodiè península immensa, in qua Norvagia Svedia, Finnorum marchia, Biarmia, & Lappia, regiones sternuntur. Solinus, cap. XXIII: *Mons Scythiæ ingens, nec Riphæis minor collibus, initium Germaniæ facit. hunc Ingeones tenent; à quibus primus, post Scythas, nomen Germanicum consurgit.* Ac Sarmatia quidem non modò vetustissimis, sed inferioris etiam sæculi Græcorum scriptoribus, vulgò sub Scythiæ nomine memorata est.

HISPANIAM & GALLIAM sub eodem venisse Scytharum vocabulo, nullum equidem aliud habemus argumentum, quàm illud Strabonis de *Celto-scythiâ*: sub quo nomine dictas quoque duas regiones comprehensas fuisse haud dubium est; quando tam Hispani, quàm Galli, propriè dicebantur *Celtæ*, ut post ostendam. *Scythicum* in Hispaniâ qui *promontorium* ex Melæ lib. III, cap. I statuunt, aut qui istic Melam ipsius Scythiæ aliquod promontorium intellexisse arbitrantur; perquam ignaros se veteris geographiæ

40 produnt Ego alibi (Deus conatis adnuat precor) certis docebo argumentis, legendum illic *Trileucum*, ut est apud Ptolemæum; quod & *Lapatia Cori* eidem dicitur: estque hodiè vulgò accolis *Cabo de Ortegá*.

De BRITANNICIS quoque insulis idem, quod de Galliâ & Hispaniâ, est sentiendum: quidpe quum ante magnam illam Scythiam, cuius fines extremi, ab occasu oceanus Atlanticus, ab septemtrionibus oceanus glacialis, ab oriente Obium flumen, sitæ fuerint insulæ, sub eodem cum Scythiâ generali vocabulo comprehensas fuisse, haud dubitandum est.

ILLYRICUM etiam, cujus antiquissimi fines fuere inter Istrum & Alpeis, Adriaticumq; pelagus, & inter Rhenum ac Mæsiam, quia postea Celtici nominis, ut mox ostendam, portio fuit; Scythiæ quoque illius magnæ partem antea vetustissimis Græcorum scriptoribus habitam fuisse, maximè credibile est. Quin ad Illyrios maximè spectant verba Strabonis, ubi *πρὸς τὴν πύλινον κατοικούντας* sub *Hyperboreorum* nomine venisse, antiquissimis mortalium, testatur. Quòd si igitur Illyricum initio sub uno Hyperboreorum nomine, dein posterioribus etiam temporibus sub uno Celticæ vocabulo, unâ cum reliquis in Europâ regionibus septemtrionalibus, comprehensum fuit: certè medio quoque sæculo sub unâ eademque Scythiæ adpellatione venisse, extra controversiam esse debet. Atque hæc de SCYTHARUM vocabulo ex vetustissimorum Græcorum traditione.

Post hos, quum **CELTARUM** nomen ex Illyrico, Galliâ, Hispaniâ, ac Germaniâ Britannicisque insulis nosci inciperet; Græci, omne reliquum, à Germaniâ ad Asiâ usque, ejusdem generis ejusdemque nominis arbitantes, **CELTOSCYTHAS** adpellavêre, non modò Hispanos, Gallos, Britannos, atque Illyrios; sed Sarmatarum quoque gentem, ad Obium usque flumen, novissimum Europæ terminum. Hanc adpellationem alii postea non satis percipientes; Cimbrorum agmen (qui primi, quorum memoria exstet, ex antiquissimis Germanis, unâ cum conterminis Teutonibus, exterâs terras, in Macedoniam & Græciam usque, quæsiiverunt) Celtoscythas eâ de causâ dictos existimaverunt, quia ad dictam expeditionem profectis Scytharum, id est, Sarmatarum nonnulli immisti fuerint; ut patet ex Mario Plutarchi. Mox alii, quum diversum Scytharum genus intellerent à gente Celtarum; abjectâ illorum adpellatione in universâ Europâ, Celtas vocarunt prædictos omnes, ad Europæ usque finem. Hinc Ptolemæus, operis quadripartiti lib. II, universam Europam *κελευθαλιας* nuncupavit: & Plinius, lib. VI, cap. XIII, Celticæ finem fecit, ex veterum traditione, ad Obii fluminis ostium; promontorio illic Celticæ memorato Lytarmi: quod Obium nunc vocari, superiori capite ostendi. Posteaquâ verò **SARMATARUM** quoque in Europâ gens penitus aliquanto Græcis innotuit, diversumque; id à Celtis hominum genus intellectum: segregati à Celtico nomine Sarmatæ, sub Scytharum vocabulo constiterunt; Cetræque soli dicti fuêre, Illyrii, Germani, Galli, Britanni; atque Hispani. Hinc Diodorus Siculus, lib. V, Celtarum, id est, Gallorum ac Germanorum, sub falso *Γαλατίας* nomine, mores describens, nomen hoc ad Scythiam usque profert. Rectius Strabo, sub initium libri primi: *Εν δὲ τῷ πᾶσι κίκλω τῆ ὀκειμένης, πρὸς ἀριστερὰ μὲν πρὸ μέγεθός ὑπέρτατον ἐστὶ Σκυθίας, ἢ τῆς Κελτικῆς.* id est: *In universo terra habitabilis circulo versus septentrionem sunt, quæ in extremos usque Scythia, vel Celtica sineis porriguntur.* Plinius quoque, libr. VII, cap. XV, Germaniam Scythiæ conterminam facit. *Paucissima, inquit, Scythia gignit, inopia frugum: pauca contermina illi Germania.* Item Solinus, cap. XXI: *Mons Sevo ipse ingens, nec Riphæis minor collibus, initium Germaniæ facit. hunc Ingvæones tenent: à quibus primis, post Scythas, nomen Germanicum consurgit.* Solinus sua habuit à Plinio; cujus ipse epitomator: Plinius verò à vetustioribus; quibus Germania sub Celticæ adpellatione comprehendebatur. in quibus Aristoteles, lib. VII de historiâ animalium: *Ὅσον ἐν τῇ Ἰλλυρίῳ, ἢ τῇ Θρακίῳ, ἢ τῇ Ἐπίρῳ, οἱ ὄνοι μικροί: ἐν δὲ τῇ Σκυθικῇ ἢ Κελτικῇ ὄλως ἔστι γίγνοντες.* id est: *Ut in Illyrico, & Thraciâ, & in Epiro asini parvi habentur. in Scythiâ verò, & Celticâ prorsus nulli, propter immodicum frigus.* Illyricum cur heic Philosopho diversum, alienumque censetur à Celticæ adpellatione, mox infrâ docebo.

HISPANIA sub **CELTICÆ** vocabulo, ceu propriâ adpellatione, comprehensam fuisse, quia gens una ejusdemque originis Hispani cum Gallis, Britannis, Germanis, atque Illyriis; manifesto indicio est nomen sub Romano etiam imperio frequentibus ejus locis adfixum: ut **CELTIBERORUM**, longè latèque Iberi amnis ripam adcolentium: item **CELTICORUM**, haud exiguas in Bæticâ simul ac Lusitaniâ portiones obsidentium: tum circa ipsum *Celticum promontorium*; quod, ultimum Hispaniæ versus occasum, nomen à gentis vocabulo traxit, nunc vulgò *Finis terra* dictum. nam *Celtici* heic cognomine *Neria*, & *Celtici cognomine Prasamarci* sunt Plinio, lib. IV, cap. XX. unde ipsum promontorium indigetur *Nerium* Straboni lib. III, & Ptolemæo in descriptione Hispaniæ. Mela, lib. III, cap. I, totam Hispaniæ frontem, à Tago amne, seu à Magno promontorio, quod Olyssiponense est Plinio, ad Celticum usque promontorium, Celticos suâ ætate coluisse tradit. Ac licet Lucanus, lib. IV, carmine sic cecinerit;

*His præter Latias acies, erat impiger Astur,
Vætonisque leves, profugique à gente vetustâ
Gallorum, Celta miscentes nomen Iberis:*

tamen haud facilè ego adducor, uti credam, ex Galliâ advenas Celtas Iberis, id est, Hispanis sese miscuisse; unde prima Celtiberorum nominis origo: quamquâ auctores habuerit Lucanus haud paucos, Græcos juxtâ atque Latinos, rem eandem adfirmanteis. Atque ista quidem de Celtiberis, intellexisse eum de iis populis qui ad Iberum flumen, ut supra ostensum, longè latèque incoluerunt; non verò de Celticis, per Bæticam ac Lusitaniam ad Celticum usque promontorium sparsis, satis in aperto est. At si Celtis, ex Galliâ profectis, nomen inde *Celtiberorum* quaesitum, quòd Iberis misti: quæro, unde Celtici illi in Bæticâ simul ac Lusitaniâ? an ex eadem Galliâ? Si ex eadem Galliâ; cur non & ipsi eodem simul nomine *Celtiberi* dicti? ratio quidpe nominis eadem erat. Celtiberos quidam dictos putant ab Ibero amne, cujus ripam accoluisse referunt auctores. at
latius

latius per omnem Hispaniam dispersum nomen id fuisse, haud obscure colligitur ex Plinii libr. I I I, cap. I: ubi, de Celticiis loquens, Bæturiam, partem Bæticæ, incolentibus, *Celticos*, inquit, à *Celtiberis ex Lusitaniâ advenisse manifestum est sacris, lingua, opidorum vocabulis, quæ cognominibus in Bæticâ distinguuntur*. item ex libri I V, cap. X X I I; ubi, de insulis oceani ad Hispaniam loquens, *Ex adverso*, inquit, *Celtiberiæ complures sunt insule, Cassiterides dictæ Græcis, à fertilitate plumbi: & è regione Arotrebarum promontorii, deorum sex, quas aliqui Fortunatas adpellavêre*. Solinus, cap. X X V I: *Cassiterides insula spectant adversum Celtiberiæ latus*. Antiquissimi equidem Græcorum scriptores per *Cassiterides* intellexerunt Britannicas insulas; easque, per errorem quemdam, haud procul Hispaniâ esse crediderunt: ut alibi, si Deus cœptis benignus adnuat, certis ostendam documentis. at posteriores, quibus compertum, satis longè ab Hispaniâ distitas esse Britannias; antiquorum Cassiterides interpretati sunt insulas, quæ Trileuco promontorio (vulgò nunc dicitur *Cabo de Ortegá*) numero complures obiacent: quarum, in orientem versùs, notior vulgò nunc dicitur *Isla de Cyprian*, id est, *Insula Cypriani*; in occidentem, longiùs paullo distita, *Zyzarga*. His igitur opposita continens, quæ nunc Gallæcia, olim *Celtiberia* vocitata fuit. Hujus incolæ Mela, lib. I I I, cap. V I, *Celticos* adpellat. Antiquissimis autem Græcorum, quibus Britannicæ insulæ à plumbi candidi copiâ & nobilitate dicebantur *Cassiterides*, omnis Hispaniæ, cui obiacebant Britannicæ insulæ, adpellabatur *Celtiberia*. Eodem capite Plinius, *Gentes*, inquit, *Celtice, Turduli, & circa Tagum Vettones*. Si Vettones quoque Celtica gens; cur Lucanus hos minùs *profugos à vetustâ Gallorum gente* dixit, quàm Celtiberos ad Iberum colentes? Ratio certè nulla proba patet. Malo igitur ego Straboni credere, ubi tradit, vetustissimos Græcorum *CELTAS* primùm adpellasse in univèrsum, cum reliquis in septentrione populis, Hispaniam omnem. malo item, apud eundem Strabonem libr. I, Ephoro fidem adhibere, qui ex veteri opinione, *πὰ πρὸς τὸν ἄρειον καὶ τὴν γῆν τῶν πύων, εἰς πέντε ἀμείρη διηρημένα*, id est, *caeli terræque regiones in quatuor distributas fuisse partes* adfirmat: *τὸ πρὸς τὸν ἀπηνιώτην Ἰνδοὺς ἔχειν πρὸς νότον δὲ Αἰθιοπίας πρὸς δὴ ἄνω δὲ Κελτίας πρὸς βορρῶν ἀνεμὸν Σκυθίας*. hoc est: *versus subsolanum habitari ab Indis; versus austrum ab Aethiopiibus; versus occasum ab Celtis; versus aquilonem à Scythis*. Unde illa etiam à Dionysio Halicarnassense desumpta est totius orbis partitio, in libr. V I I; quum, de cultu deorum loquens, omnes totius terræ gentes enarrare vellet. Verba ejus hæc sunt: *καὶ χεῖρον ἔδειξεν, μέχρι τῆς προῦτος, ὁμομαθεῖν, ἢ ἁπονομιζαίη, πρὸς τὰς ἀρχαίαινας τῶν θεῶν, ἰσάειν, ἢ ἰλινοπίαις, ἢ ἰλιβύαις, ἢ ἰλιβύαις, ἢ ἰνδοῦς, ἢ ἄλλο βαρβαρον ἔθνος ἔθεν ἀπλῶς*. id est: *Nec longâ temporum serie adduci potuerunt, ut cultum deorum, quorum sacra patrio ritu celebrant, dediscere, aut aliqua ex parte immutare voluerint, vel Aegyptii, vel Afri, vel Celtae, vel Scythæ, vel Indi, vel ulla alia gens barbara*. Ubi recto ordine auctor Aegyptiis conjungit Afros; his proximos, freto Gaditano intercedente, Celtas; sub quorum nomine Hispani, Britanni, Galli, Ilyrii, Germani; Celtis Scythas; sub quorum adpellatione, proximi Germanis, Sarmatæ; & deinceps reliqui; Scythis deinde Indos: his alias barbaras gentes; puta Gedrosios, Arios, Bactros, Persas, & quidquid ab Scythiâ simul & Indiâ ad Aegyptum & Græciam protenditur. Haud vana igitur nec falsa sunt Ephori testimonia; quorum alterum ex primo libro Strabonis modò retuli; alterum in lib. IV est hujusmodi: *Ἐφορος δὲ ὑπερβάλλουσαν τὴν μέγαν λέγει τὴν κελτικὴν, ὡς πρὸς ἡσπέρ νυκτὸς ἰσθμίου καλῆς, ἐκείνοις τὰ πολλὰ ἐπιπροσέμεν, μέχρι Γαδείρων*. hoc est: *Ephorus ingenti magnitudine facit Celticam; ita ut illi pleraque ejus terræ, quam nunc Iberiam, id est, Hispaniam, vocamus, loca usque ad Gadeis tenuerint*. Quòd si Ephorus non omnem simul Hispaniam Celtico nomini adscripsit: sed πὰ πλείω ejus tantùm; ut interpretatur, seu refert Strabo: certè id nullâ aliâ de causâ factum, quàm quòd septentrionalis ejus pars antiquis illis Græcis etiamdum incognita fuit. unde etiam meridionalis tantùm initio illis dicta fuit *Iberia*; ut infra è Polybio ostendam. At *CELTIBERORUM* vocabulum postea exortum est: scilicet quum Græci (in quibus vel primi Massilienses, Emporitani huc deducentes coloniam) Hispaniam ab *Ibero* flumine adpellarent *IBERIA* M; ut auctor est Plinius, libr. I I I, cap. III. tunc enim ab ipsâ terrâ incolæ dixere *IBEROS*: quidam verò *σμμίλιος*, ut ait Strabo, *mixto nomine CELTIBEROS*; ad distinctionem Celtarum trans Pyrenæum, item Celtarum trans Rhenum incolentium. *Iberorum* tamen etiam vocabulum univèrsis pariter Celtis tributum fuisse, haud obscure testatur Strabo, verbis supra dictis: scilicet *διὰ τὴν ἀρχαίαν τὴν καθέκαστα ἐθνῶν*, id est, *ob ignorantiam singularum gentium*. Idem auctor, lib. I I I: *οἱ δὲ τῶν ῥωμαίων συγγραφεῖς μιμνήσκουσι μὲν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἐν ἐπιπολύϊ γὰρ αὐτὸν λέγουσι, τὸ γὰρ τῶν Ἑλλάνων μετὰ Φέρκων ἐξ ἑαυτῶν δὲ ἔπλυον πρὸς τὸν Φιλιππῶνα, ὡς ἐπὶ τῶν ἐλλήνων γένηται πρὸς ἐκείνων, ἢ ἐστὶ πρὸς τὸ ἀναπληρῶν ἑαυτῶν*

τῶν ἑτέρων ἄλλως πρὸς τὸ ὀνομαζέσθαι τῶν παλαιῶν ὄντων Ἑλλήνων ἐπεὶ καὶ Ἰβηρίας ὑπὸ
 μὲν τῶν παλαιῶν καλεῖσθαι πᾶσαι τῶν ἔξω τῆς Ῥοδανῆς, καὶ τῆς Ἰσθμῆς ὑπὸ τῶν Γαλατικῶν καὶ πρὸς τὴν
 μέν. Id est: Romani equidem scriptores imitantur Græcos; sed modicè. nam quæ dicunt, ea à Græcis
 transferunt: ipsi verò de suo haud multum adferunt studii. itaque, ubi illi deficiunt, non multum
 est, quod ab his expleri possit: præsertim quum & nominum celeberrima quæque ferè sint Græca.
 nam & Iberia nomine antiquis intellectum fuit, quidquid est extra Rhodanum. & isthmum, qui à
 Galliciis coarctatur sinibus. Nescio an hoc postremum de Rhodano ex Æschylo hauserit
 Strabo. sic enim Plinius, lib. ult. cap. 11: Æschylus in Iberiâ, hoc est, in Hispaniâ, Eridanum esse
 dixi, eundemque adpellari Rhodanum. Iberiam latè sumtam intellexisse Æschylum, non
 Hispaniam tantum, ex Strabone patet. Ac fortè ipsam heic intellexit Æschylus Germani- 10
 nam, flumenque ejus Rhodanum, quod in extremis Germaniæ partibus, apud opidum
 Danzig, Vistulæ miscetur: à quo jam Herodoti ævo omne electrum, de quo illic loquitur
 Plinius, in Italiam Græciamque deportatum fuisse, infra, lib. 111, in Gothonibus docebo.
 Certè Nonnus poëta, antiquissimos istos imitans scriptores, Galliam Germaniamque ad-
 pellavit Iberiam. Verba ejus, lib. XXI, sunt ista:

Ῥῆνῳ ὁ Ἰβηρ βροφίεσσιν κροῦσσεται δὴ δὲ δικάζων.

καὶ κρυφίην ἀδύτα διαρρῆζαν περὶ οἴου,

κτείνε ἔσθια γένεθλα.

Rhenus Iberus contra infanteis armatur: sed tamquam iudex.

Et occidit partum discernens generationis,

Occidit peregrinas proles.

20

Sed tandem, quum unum Iberorum in Hispaniâ apud omnes Græcos tamquam peculiare
 ac proprium, evaleret vocabulum; CELTICUM nomen in eâ gente prorsus in desuetudi-
 nem abiit. Hæc de Hispaniâ.

ILLYRIORUM sub nomine comprehensos fuisse præcis sæculis Vindelicos, Noricos,
 Pannonios, atque Dalmatas, suo loco demonstrabitur. Horum Pannonios, & Vindelicos
 eandem habuisse cum Germanis, Gallis, Britannis, atque Hispanis linguam, diversâ tan-
 tum dialecto distinctam, mox infra docebo. unde validissimum construitur argumentum,
 Illyrios ejusdem fuisse generis cum modò dictis nationibus, ejusdemque originis gentem.
 CELTICAM. Sed vetustissimos quoque Græcorum scriptores sub Celta- 30
 rum nomine habuisse nationes Illyricas, patet ex Appiani libro de rebus Illyricis; quamvis obscurè. Verba
 illic leguntur ista: Φασὶ δὲ τὴν ἐν χερσὶν ἰσθμῶν Ἰλλυρῆς ἔσθαι πολυφήμῳ γένεσθαι. Πολυφήμῳ γὰρ
 τῶν κύκλωπ ἢ Γαλακίαι, καὶ τὸν ἢ Ἰλλυρῶν ἢ Γάλακων παῖδας ὄντας, ἕσθαι τῶν Σικελίας, ἢ ἀρχαί τῶν ἀλῆς
 Κελίων, Ἰλλυρῶν, ἢ Γαλῶν λαγυρῶν. id est: Ferunt regionem ab Illyrio, Polyphemi filio, cognomen
 accepisse. nam Polyphemi Cyclopi ex Galatæa filios, Celtam, Illyricum, & Galam, profectos è
 Sicilia, gentibus imperitasse, quæ ab iis vocata Celta, Illyria, & Galli. Heic licet ea, quæ de Poly-
 phemo & Galatæa, Siculis hominibus traduntur, opidò sint fabulosa; tamen ex reliquis
 verbis satis clarè fatisque perspicuè colligitur, Gallos & Germanos (hi enim heic intelliguntur
 per Celta- 40
 rum nomen) Illyrios, ab antiquissimis mortalibus pro unius ejusdemque generis
 sive gentis nationibus fuisse habitos. Sed Illyricum omnium primum à Celticæ vocabulo
 separatum fuit nam, quum hujus regionis, ut Græciæ proximæ, populi ex omnibus Celtis
 primi Græcis noscerentur; nomen eorum peculiare apud illos in quotidianâ adpellatione
 ita evaluit, ut Celta- 50
 rum vocabulum in eâ gente non modò in desuetudinem, sed planè in
 oblivionem abiverit. undè nullum ejus apud veteres auctores monumentum; nisi quod ex
 Appiano. sive epitomatore ejus loco abstrusissimo modò erui. Hinc est, cur Aristoteles,
 ut supra cognitum, Illyricam terram à Celticâ diversam faciat.

BRITANNOS quoque cum Gallis atque Germanis, Hispanisque, ejusdem fuisse gene-
 ris, ejusdemque originis, infra ex Mosis primùm augustissimis deducetur scriptis; dein ex
 linguâ; tum ex hominum, opidorumque nominibus propriis, quæ dictis nationibus fuere
 communia. Sed ab antiquissimis quoque Græcorum scriptoribus Celta- 60
 rum adnumeratos fuisse genti ac nomini, liquet vel ex hoc Aristotelis loco, in libro περὶ θωμάσιον ἀνοσμάτων
 τὸν κασίπριον, τὸν Κελτικόν, τίμιον Φασὶ πολλὸν τῶν χροῶν μολύβδου. hoc est: Stannum ferunt Celti-
 cum multo, quàm plumbum, citius liqueferi. quod de Britannico stanno, omnium præstan-
 tissimo, eoque per omnem Græciam atque Italiam celebratissimo, accipiendum. nam.
 Gallici stanni nulla umquam apud auctores mentio, nedum nobilitas. Apud Melam, lib.
 111, cap. VI, quod est de Hispaniâ & Septentrionis insulis, ita perscriptum est: In Celticis ali-
 quot sunt, quas, quia plumbo abundant, uno omnes nomine Cassiterides adpellant. Hoc quamvis
 postea de Hispaniâ insulis, Trileuco promontorio, ut supra dixi, objacentibus acceptum est:
 vetu-

vetustissimis tamen Græcorum de Britannicis insulis, stannum in Galliam, Italiam, atque Græciam mittentibus, intellectum fuit. In Celticis igitur populis numerati antiquissimis temporibus fuere & Britanni. In etymologico Græco magno hæc leguntur verba: Βρεταννοί, ἐβνθη δὸν Κελτῶν, ἢ Βρεταννὸν θυγατρὸς. id est: *Britanni, gens à Celtō, Britannii filiā, condita.* Quæ sanè verba ingens in sese habent vel auctoris erratum, vel librarii mendum. non enim gentem Britannorum à Celtō Britanni filiā, sed à Britannā Celtis filiā, vel Britanno filio originem nomenque duxisse, quosdam priscorum tradidisse scriptorum, verisimile est. quā de re plenius infrā, suo loco. in præfens sufficiat, quemadmodum antè ex Appiano Illyrios, ita heic quoque ex dicto etymologico Britannos Celticæ adseruisse origini ac

10 genti. *Celta* autem iste quis fuerit, infrā ostendetur. Ceterum, Britannorum quoque nomen postquam antiquis Græciæ mortalibus innotuit; consimili modo, ut antè de Illyriis dixi, ita in quotidianā adpellatione evaluit, uti Celzarum vocabulum in eā gente planè in desuetudinem abiit. Cui rei maximam occasionem causamque præbuisse videtur situs gentis in ipso oceano; quo, tamquam alieni, ab omnium reliquorum Celzarum confinio excluduntur.

Hinc tandem nomen **CELTICUM** in unis tantum **GALLIS**, atque **GERMANIS** usurpatum fuit: idque perpetuò posterioribus etiam temporibus, quum jamdudum singulas gentes suis peculiaribus nuncupassent nominibus, ΓΑΛΑΤΙΑ, atque ΓΕΡΜΑΝΟΥΤΙ. Cujus rei quum vel sexcenta passim apud rerum auctores extant testimonia; 20 tum hoc luculentissimum, disertissimumque est Dionis Cocceiani, in libr. XXXIX: Ὅτι δὴ τῆν ἑβνθη ἀναδίδωσι μὲν ἐκ τῆν Ἀλπιῶν τῆν Κελτικῶν, ὁλίγον ἔξω τῆν Ραίνας· περὶ χωρῶν δὲ δὴ τῆν Δυσμοῶν, ἐν ἀρλετοῦ μὲν τῆν Γαλιαν, καὶ τὰς ἐποικεῖντας αὐτῆν, ἐν δεξιῶν δὲ τῆν Κελτῶν ἀποπέμνεται, καὶ πλεονῶν ἐς τὸ κεανὸν ἐμβάλλει. οὗτῳ γὰρ ὁ ὄρῳ, ἀφ' ἧν καὶ ἐς τὸ διὰ φροντῆν ἐπιπλήξων ἀφικένη, δευρο ἀέννομιζεται. ἐπεὶ τὸ γὰρ πένυ δὲ χαλκὸν Κελτοὶ ἐκότεροι οἱ ἐπ' ἀμφοτέρω ἑσὶν οἰκῆτες, ἀνομάζονται. hoc est: *Rhenus ex Alpibus Celticis, paullo extra Rhatiam oritur: inde versus occidentem profluens, ad sinistram Galliam, ejusque incolas, ad dextram Celtas dividit; tandemque in Oceanum exit. hic quidpe limes in hanc usque diem earum regionum habetur, ab eo tempore, quo diversa nomina adeptæ sunt. siquidem antiquissimis temporibus populi isti, ad utramque fluminis ripam colentes, Celta adpellati fuere.* Eadem de causā Diodorus Siculus, prædicto libr. v, utriusque 30 nationis, tamquam unius gentis, mores, ritusque, & cultum describens, uno utitur (quamquam falso, ut infrā, capite x, ostendetur) ΓΑΛΑΤΙΑ, id est, **GALLIÆ** vocabulo; nullo hujus, vel illius nationis facto discrimine. Strabo verò, lib. IV, & VII, disertissimè Gallos Germanis facit συγγενῆς, id est, *consanguineos, sive cognatos.* Verba ejus, libr. IV, in Gallorum descriptione hæc sunt: Νυνὶ μὲν ἐν εἰρήνῃ πάντες εἰσι διεδαλωμένοι, καὶ τὰ πρὸς ἑαυτοῦ ἐπέλασαν αὐτῶν ῥαμίμων. ἀλλ' ἐκ τῆν παλαιῶν χρόνων τῆν λαμβάνοντων περὶ αὐτῶν, ἐκ τῆν μέγερνυ συμπαρόντων πρὸς τῆν Γερμανοῖς νομίμων. καὶ γὰρ τῆν φύσει, καὶ τῆν πολιτοδρασίῳ ἐμφερῆς εἰσι ἔπει, καὶ συγγενῆς ἀλλήλοις, ἄμορον τε οἰκῆσι χώρων, διοικουμένων τῶν ῥήνῳ ποταμῶ. Id est: *Nunc equidem pacati omnes seruiunt; Romanorum, à quibus subacti, jussis parentes. at superioribus temporibus quales fuerint, ex Germanorum adhuc durantibus consuetudinibus intelligimus. nam & naturā & vite institutis gentes hæc similes sunt, & cognata inter se, confinem habitantes regionem, Rheno flumine divisam.* Hinc etiam Jul. Cæsar, apud Dionem libr. XXXV III, in oratione ad militeis, Helvetios, Gallicam nationem, ὁμοίως facit atque ὁμοφύλης Marcomannis Germanis, id est, *simileis & ejusdem gentis populos.* Atque Dio equidem duas hæc gentes, ut limite, sic vocabulis distingvens, Gallos vocat, unā cum Diogene Laërtio in proœmio historiarum philosophorum, proprio vocabulo ΓΑΛΑΤΙΑ; Germanos verò, cum eodem Laërtio, & Appiano in Illyricis, antiquo & utrique communi nomine ΚΕΛΤΟΥΤΙ. at diversum his faciunt Posidonius apud Athenæum in libr. IV, Strabo lib. I, IV, & VII, & Plutarchus in Cæsare, & Crasso; Germanos suo vocabulo adpellantes ΓΕΡΜΑΝΟΥΤΙ. Gallos verò communi illā adpellatione, ΚΕΛΤΟΥΤΙ. quamquam & ipse Plutarchus in con-

50 solatione ad Apollonium, iisdem vocabulis cum Dione, Laërtio, & Appiano, duas hæc gentes distingvit: contrā verò Appianus in Mithridaticis, & II Civilium bellorum, Gallos vocat Κελτῆς. Germanos autem in eodem lib. II Civilium, & in Gallicis, Γερμανός. Cujus diversitatis ratio unica est, quia in universum tam commune omnibus ad utramque annis ripam semper fuit vocabulum hoc; uti alterutris, tamquam proprium ac peculiare, ad discrimen alterorum, certò adscribi nequiverit. Unde frequens hodiè imperitis geographiæ historiarumque veteris interpretibus circa idem vocabulum hallucinatio; sæpè Gallos vertentibus, quum Germanos intelligant auctores: & è diverso, Germanos interpretantibus, quum illi velint Gallos: vel etiam alterutros, quum utrosque simul scriptores significent.

Roma-

Romani distinctè semper, INTER PYRENÆUM ET RHENUM, GALLOS vocitarunt; TRANS RHENUM GERMANOS. quâ de re fufius infra, dicto cap. x, contra quosdam secus sentienteis agam.

Atque hæc CELTARUM in Hispaniis, Britannis, Gallis, Germanisque, & Illyriis adpellatio ex vetustissimis Græcorum adducta est monumentis. Ceterum non ex opinione eam, & conjecturâ quâdam Græcos prædictis tribuisse gentibus; sed re verâ proprium hoc, & genuinum, germanumque omnium fuisse nomen atque genus, mox infra quamplurimis, gravissimisque demonstrabo documentis: si primùm Joannis Bodini, hominis Galli, argumenta, quibus uni id Galliarum Celticarum, inter Garumnam Sequanamque amneis comprehensarum, satis speciosè adferit, cuncta refutavero.

10

CAPUT III.

Bodini argumenta, quibus CELTICÆ nomen uni Galliarum convenisse, item Gallos à Græcis, à Gallis verò Germanos ortos esse, probare voluit, cuncta refutantur. simulque aliorum falsæ de Germanorum origine opiniones convelluntur.

HActenus, sub uno CELTICÆ vocabulo quinque antiquitus comprehensas fuisse ingentis terras, *Illyricum, Germaniam, Galliam, Hispaniam, insulasque Britannicas*, ex antiquissimis deduxi scriptorum monumentis. Unam ab initio, eisdemque originis incoluisse gentem, antequàm aliis etiam rationibus atque documentis demonstrarem; refutanda primùm videtur transversa quorundam, ac nimium falsa opinio, qui unam inter Pyrenæum ac Rhenum Galliam antiquis mortalibus CELTICAM vocitavam, unamque hanc terram CELTARUM primævam sustinuisse gentem, atque ab hac in duas proximas terras, hinc Germaniam, illinc Hispaniam primos cultores missos, cum ipsi arbitrati, tum aliis idem pluribus persuadere argumentis atque iudiciis conati sunt. Omnium verò horum nugas atque deliramenta persequi, haud mei est instituti. ea tantùm indicasse, quæ speciem aliquam veri præ se ferant, hoc loco sufficiet. In his igitur vel princeps omnium Joannes Bodinus, homo Franco-gallus, indulgentiâ magis, quàm iudicio usus mihi videtur in methodo suâ historiarum, dum Germanos à Gallis, Gallos à Græcis originem duxisse, pluribus ostendere argumentis, vanis, fabulosis, atque falsis laboravit. Hanc ejus opinionem, quia jam plus nimio apud nonnullos ejus populareis evaluisse video, diligentiore paullo trutinâ examinandam existimo. Primùm ergo Gallos à Græcis fuisse ortos, inde probare se posse confidit, quia innumera in Franco-gallorum nunc lingvâ vocabula sunt Græca; quæ primos Gallicarum gentis conditores ex Græciâ unâ secum attulisse credidit. Quod equidem argumentum valdè ego arbitror esse vanum atque inane. quidpe si primi conditores Gallorum gentis fuere Græci; cur non vernaculam Galli retinere lingvâ Græcam? quemadmodum in Asia juxta ac Europæ regionibus, longè 40 latèque patentibus, item in Africa maritimis locis factum esse scimus. item, quomodo lingvâ Græca in primis Gallis ita abolita, uti pauca solum vocabula postea superfuerint? item, unde nova illa lingvâ, à Græcâ prorsus diversa; quæ Gallica, & Celtica passim auctoribus adpellatur? Ab aliis, dixeris, populis; qui aut ante Græcorum adventum in Galliâ fuere, aut postmodò supervenerunt. At horum utrumque absurdissimum. etenim, si jam antea alii heic fuerunt tantâ multitudine mortales, uti novorum postea advenarum lingvâ prævalere nequiverit: certè nequidquam Gallos, primos Galliarum cultores, à Græcis originem duxisse contendas; sed Græcos potius ad primos illos pervenisse adfirmandum. quod à Phocensibus, ac Rhodiis postea factum scimus. Sin verò post Græcos alii supervenere coloni, tantâ multitudine, uti lingvâ eorum evaluator: hi profectò primi fuerunt Galli, non 50 verò Græci illi. Verùm Græca vocabula quâ ratione, item per quos mortales, & quando primùm Galliarum fuerint invecta, facile à Græcis juxta ac Latinis rerum scriptoribus discere poterat Bodinus. Nempe prædicti Phocenses, coloniâ in Galliam deductâ, opidoque ad mare internum Massiliâ condito, lingvâ simul intulerunt; Romæ Tarquinio Prisco regnante: id est, circa annum mundi **III CIO CCCLIII**. Unde Strabo, libr. **I V**, de Massiliensibus simul atque Gallis in hunc modum prodidit: *Ἐξημερευμένων δὲ αἰεὶ τῶν ὑπερχημένων βαρβάρων, καὶ αἰετὶ ἔπιλεμὲν τετραμμένων ἤδη πρὸς πολιτείας καὶ γεωργίας, ὄλεσε τὴν Ῥωμαίων ὀππικεσίαν, εἰδὲ αὐτοῖς ἐπὶ ταῖς συμβαίνοι αὐτῶν πρὸς τὰ λεχθέντα ποσότητι σακθῆ. δηλοῖ ὅτι τὰ καθι-*